ויחי ג

א. בסיום הסדרה[1] שטעלט זיך רש״י אויף „(גם בני מכיר גו׳ יולדו) על ברכי יוסף״ און איז מפרש: „כתרגומו, גדלן בין ברכיו״.

בפשטות לערנט מען, אז ביי רש״י׳ן איז שווער דער לשון „יולדו על ברכי יוסף״ — ווי קען מען זאגן אז „בני מכיר״ זיינען געבוירן געווארן „על ברכי יוסף״? דעריבער איז רש״י מפרש, אז כוונת הפסוק איז (ניט אז זיי זיינען גע־בוירן געווארן „על ברכי יוסף״, נאר) אז — „גדלן בין ברכיו״.

מען דארף אבער פארשטיין: דאס גופא (אז דער פסוק מיינט „גדלן כו׳״) קען מען לערנען אויף צוויי אופנים:

א) ווי דער אבן עזרא לערנט, אז דער טייטש פון „יולדו״ דא איז — „גודלו״.

ב) ווי דער תרגום זאגט אויף „יולדו על ברכי יוסף״ — „אתילידו ורבי יוסף״, וואס פון דעם איז מובן[2], אז „ורבי יוסף״ איז שייך און איז דער אפטייטש (ניט פון „יולדו״, נאר) פון „על ברכי יוסף״[3] וכמו מקרא קצר [און דער פשט איז: „ובני מכיר גו׳ יולדו (און דערנאך) ויהיו על ברכי („ורבי״) יוסף״ (— ער האט זיי מגדל געווען)].

און רש״י נעמט אן (ניט ווי דער אבן עזרא[4], נאר ווי ער זאגט בפירוש) „כתרגומו״ — און דערפאר (א) איז ער ניט מעתיק אין דעם דבור־המתחיל דעם ווארט „יולדו״ (ווייל ער איז נאר מפרש די ווערטער „על ברכי יוסף״); (ב) ער זאגט „גדלן״ (ניט „גודלו״ — וואס איז מתאים צו „יולדו״) —

איז תמוה: פארוואס לערנט רש״י „כתרגומו״ (וואס לפ״ז מוז מען דוחק זיין אז דער פסוק איז כאילו ווי א „מקרא קצר״), און לערנט ניט אז „יולדו״ דא מיינט „גודלו״?

און מ׳קען ניט ענטפערן, אז ע״ד הפשט איז שווער צו לערנען אז „יולדו״ מיינט „גודלו״ — ווייל מ׳געפינט אז רש״י אליין (אין פ׳ במדבר[5]) איז מפרש „ואלה תולדות אהרן ומשה״ — „ונקראו תולדות משה לפי שלמדן תורה . . שכל המלמד את בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו״:

זעט מען, אז (אויך) ע״ד הפשט קען „לידה״ מיינען „למדן תורה״ (לידה ברוחניות), ועאכו״כ בנדו״ד אז ער האט זיי מגדל געווען[6] (ניט נאר בנוגע תורה, איין פרט, נאר) אין אלע פרטים פון גידול בנים.

ב. דער ביאור בזה:

אין פ׳ ויצא[7] שטייט „ותאמר (רחל) גו׳ בא אלי׳ (בלהה) ותלד על ברכי״. טייטשט רש״י: „על ברכי — כתרגומו ואנא ארבי״; וואס דארטן קען מען ניט לערנען אז דער טייטש פון „ותלד״ איז

---

1) נ, כג.

2) ראה גם לקמן סעיף ב.

3) ובפרט שלא תרגם התיבות „על ברכי״ (כפשוטן) — ראה לקמן סוף סעיף ג.

4) וצ״ע בבאר יצחק לפרש״י כאן, שכתב „גם הראב״ע ז״ל הסכים לפירוש זה כי פעל ילד שבכתוב שלפנינו הוא מענין גדול . . ולא מענין לידה״.

5) ג, א.

6) ראה שמות ב, י. רות ד, יז. וראה רש״י לעיל (וישב לז, יו״ד ד״ה הבוא) „שגדלתו כאמו״. ועוד.

7) ל, ג.

„(ואנא) ארבי" — ווייל דער ווארט „ותלד" (זי וועט געבוירן) קען זיך דאך ניט באַציען צו רחל.

מוז מען זאָגן, אַז דער ענין פון „ואנא ארבי" איז אין די ווערטער „על ברכי" פאַר זיך; ד.ה. „ותלד" מיינט לידה כפשוטה (ווי דער תרגום טייטשט טאַקע דאָרט „ותלד — ותליד") — בלהה וועט געבוירן אַ קינד וואָס וועט זיין „על ברכי" („אנא ארבי").

און וויבאַלד אַז בפרשתנו שטייט אַן ענלעכער לשון — „(יולדו) על ברכי", האָט ניט קיין אָרט צו זאָגן, אַז דאָ זאָל „ורבי (יוסף)" זיין דער טייטש (ניט פון „על ברכי (יוסף)" אַליין, נאָר) פון ווארט „יולדו".

דערפאַר זאָגט רש"י, אַז דאָ (ווי אין פ' ויצא) איז דער טייטש פון „יולדו" כפשוטו, און „על ברכי יוסף" איז — „כתרגומו".

ג. מ'דאַרף אָבער פאַרשטיין די אריכות בלשון רש"י בפירושו דאָ:

א) דרכו של רש"י[8] בכ"מ איז, אַז ווען ער זאָגט „כתרגומו", באַנוגנט ער זיך דערמיט און פאַרלאָזט זיך אַז מ'וועט אַליין נאָכקוקן אין תרגום; און אפילו ווען ער איז אויך מעתיק דעם לשון התרגום, איז ער (בדרך כלל) ניט מפרש דעם תרגום (און ווי מ'זעט עס בפירושו הנ"ל אויף „על ברכי" אין פ' ויצא וואו ער זאָגט „כתרגומו ואנא ארבי") —

איז ניט מובן: פאַרוואָס דאַרף רש"י דאָ בפרשתנו אָפּטייטשן דעם פירוש התרגום אין לשון הקודש — „גדלן כו'"?

ועוד: אויב פירוש התרגום פאָדערט אַן אָפּטייטש אין לשון הקודש — האָט עס רש"י געדאַרפט טאָן פריער אין פ' ויצא?[9]

ב) אפילו מ'זאָל געפינען אַ הסברה פאַרוואָס רש"י דאַרף אָפּטייטשן דעם וואָרט „ורבי" („גדלן") — איז ניט מובן: צוליב וואָס דאַרף ער דערצו מעתיק זיין — צוגעבן די ווערטער „בין ברכיו"?

ג) די תמי' אין דעם איז נאָך שטאַרקער: די הוספה פון „בין ברכיו" איז לכאורה אין סתירה צו „תרגומו":

ביים אָפּטייטשן „על ברכי יוסף" זאָגט ניט דער תרגום „ורבי יוסף על רכובי"[10] (וכיו"ב). דערפון איז משמע[11], אַז לויטן תרגום איז דער פירוש פון „על ברכי" ניט כפשוטו במובן גשמי, נאָר דאָס איז אַן אויסדרוק וואָס באַדייט אַז ער האָט זיי מגדל געווען —

קומט אויס, אַז מיט צולייגן די ווערטער „בין ברכיו" — וואָס די הוספה (אויפן לשון התרגום) איז מדגיש אַז דער „גדלן" איז געווען „בין ברכיו" איז בפרש"י כשיטתו, כפשוטו — ניט „כתרגומו"[12]!

8) בהבא לקמן — ראה „כללי רש"י" (קה"ת תש"מ) פרק יו"ד כלל 5, 9 ואילך. וש"נ.

9) וכן פ' תולדות כו, כב. ועוד. ולהעיר מלך לך יז, א. ואכ"מ.

10) ראה תיב"ע פרשתנו מח, יב. ת"א (ותיב"ע) תבוא כח, לה.

11) ובפרט שת"א ענינו תרגום המלות, משא"כ תיב"ע ות"י שרגילים לפרש תוכן הכתוב (וגם מביאים ממדרשי חז"ל).

12) ואין לומר שכוונת רש"י בזה לומר ש„גדלן" אינו הפירוש ד„בין ברכיו", כ"א דתיבת „יולדו" שלפנ"ז (כפי' הראב"ע. ומ"ש רש"י „כתרגומו" הוא רק בנוגע לכללות הפירוש. ודוחק) — כי: א) א"כ הו"ל לרש"י לכתוב בקיצור: יולדו — גודלו (ועוד שהו"ל להעתיק בהד"ה גם תיבת „יולדו"). ב) דוחק לומר שהפירוש ב„יולדו על ברכי יוסף" — „גדלן כו'" — הוא באופן שונה מ„על ברכי" שבפ' ויצא, כנ"ל סעיף ב.

לכאורה וואלט מען געקענט ענטפערן, אז דאס גופא איז רש״י אויסן צו באווארענען — אז אויך לויט „תרגומו״ איז דער טייטש פון „על ברכי יוסף״ כפשוטו ובהתאם צו „ורבי״, ווארום בשעת מ׳איז מגדל א קינד האלט מען אים אפטערס „על ברכיו״ (ווי מ׳זעט במוחש).

דערמיט וואלט אויך געווארן רעכט וואס רש״י איז משנה פון לשון הכתוב „על ברכי יוסף״, און זאגט „בין ברכיו״[13] — ווייל מגדל זיין א קינד נעמט אריין ניט נאר דעם גיל ווען ער האלט אים „על ברכיו״, נאר אויך שפעטער און א מער לענגערע צייט ווען ער איז „בין ברכיו״.

עס בלייבט אבער ניט פארשטאנדיק, כנ״ל: אויב רש״י דארף באווארענען, אז (א) אויך לויט תרגומו דארף מען טייטשן „על ברכיו״ בגשמיות, און (ב) אז „על״ דא מיינט „בין״ — האט עס רש״י געדארפט טאן פריער, אין פ׳ ויצא, און ניט ערשט דא אין פ׳ ויחי.

ד. דער ביאור בזה:

מיט צוגעבן די ווערטער „גדלן בין ברכיו״ וויל רש״י שולל זיין דעם פירוש פון תרגום יונתן „כד אתילידו גזירינון יוסף״, (לויטן אפטייטש[14]) אז זייער ברית מילה איז געווען על ברכי יוסף (ער איז געווען זייער סנדק) — דלכאורה האט דער פירוש אן ארט (אויך) ע״פ הפשט, ווייל:

א) לפ״ז ווערן די ווערטער „על ברכי יוסף״ געטייטשט כפשוטם ממש — ער האט זיי געהאלטן על ברכיו.

ב) אויך דערווארט „יולדו״ איז גלאטיקער לויט דעם פירוש.

לויטן תרגום אונקלוס קען מען פרעגן: ווי פאסט צו דערמאנען דא ענין הלידה („אתילידו״) — דא איז בלויז נוגע אז יוסף האט זיי מגדל געווען [ע״ד ווי ביי אפרים׳ן, וואס דארט שטייט ניט אז יוסף האט „געזען״ ווי עס זיינען געבוירן געווארן „לאפרים בני שלשים״, נאר סתם אז ער האט זיי געזען]. משא״כ לויטן תרגום יונתן, וואס „על ברכי יוסף״ רעדט וועגן דעם זמן הברית, איז (מער) מתאים דער ווארט „יולדו״, ווייל דער ברית איז גאר בסמיכות צום זמן הלידה[15].

ג) ועיקר: עס איז מער מסתבר צו לערנען אז יוסף איז געווען דער סנדק ביי „בני מכיר״, ווי צו זאגן אז זייענדיק א משנה למלך און פארנומען מיט הנהגת המדינה ובלעדו „לא ירים איש את ידו ואת רגלו״[16], האט ער זיך אליין אפגעגעבן מיט מגדל זיין זיינע אור־אייניקלעך.

און דערפאר, אע״פ אז אין פ׳ ויצא טייטשט רש״י „על ברכי — כתרגומו ואנא ארבי״, וואלט מען געקענט מיינען, [illegible] אויך מען טייטשן „יולדו על ברכי יוסף״ ווי דער פירוש פון תרגום יונתן.

און כדי צו שולל זיין אט דעם פירוש, באנוגנט זיך ניט רש״י מיט זאגן נאר

13) כ״ה בדפוס א׳ וב׳ דרש״י ודפוסי רש״י שלפנינו. ובאחדים מכת״י רש״י שתח׳ — „על ברכיו״.

14) פי׳ הב׳ בפי׳ יונתן כאן. ועד״ז פי׳ במדרש שכל טוב כאן. וראה מדרש תהלים (באבער) מזמור לה בסופו. יל״ש תהלים שם.

15) להעיר מהרמב״ם במו״נ ח״ג ספמ״ט שהטעם שמילה בשמיני מפני שעד עבור ז׳ ימים הוא כאילו עדיין בבטן.

16) מקץ מא, מד.

„כתרגומו", נאָר איז מוסיף לבאר דעם תוכן הפירוש פון „תרגומו" — „גדלן כו'", להדגיש, אַז דער הכרח צו טייטשן דאָ „כתרגומו" איז (ניט (נאָר) מצד דעם תרגום און טייטש פון די ווערטער „על ברכי יוסף", נאָר) פון דעם תוכן הכתוב, כדלקמן.

ה. אין פסוק שטייט „וירא יוסף לאפרים בני שלשים, גם בני מכיר בן מנשה יולדו על ברכי יוסף". פון דעם וואָס דער פסוק זאָגט „גם בני מכיר גו'" איז מוכח, אַז דערין ליגט אַ חידוש לגבי „וירא יוסף לאפרים בני שלשים" —

איז ניט מובן: דאָס וואָס יוסף האָט דערלעבט צו זען „בני שלשים" פון אפרים'ן ווייזט אויף אַ לענגערן משך זמן ווי דאָס וואָס „בני מכיר בן מנשה" זיינען געבוירן געוואָרן בחייו — ווייל (א) זיי זיינען בלויז „בנים שניים"[17], און (ב) פון מנשה'ן, וואָס איז געווען עלטער פון אפרים'ן[18]?

לויט תרגום אונקלוס אָבער איז עס פאַרשטאַנדיק: די „בני שלשים" לאפרים האָט יוסף בלויז געזען (ווען זיי זיינען געווען גאָר קליין); משא"כ די „בני מכיר בן מנשה" איז געווען דער חידוש, אַז יוסף האָט זיי מגדל געווען[19] (וואָס דאָס מיינט ביז צו אַן עלטערן גיל).

און כדי צו נאָך מער מדגיש זיין, אַז דאָס רעדט זיך וועגן מגדל זיין קינדער ביז צו אַן עלטערן גיל (ניט ווי די „בני שלשים" לאפרים), איז רש"י מוסיף אַז „על ברכי יוסף" מיינט „בין ברכיו" — וואָס דאָס מיינט, כנ"ל, דעם גידול אין אַן עלטערן גיל[20].

ו. פון דעם פסוק „יולדו על ברכי יוסף" — סיי כפירוש התרגום יונתן און סיי כפירוש תרגום אונקלוס ורש"י — קען מען אויך אַרויסנעמען ענינים אין חלק ההלכה שבתורה, ומהם:

דער אַלטער רבי זאָגט אין שו"ע[21], אַז תחילת כניסת נפש הקדושה בגוף איז בשעת המילה (וואָס דערפאַר — „הנזהר מנגיעת הקטן מיום המילה ואילך קדוש יאמר לו").

אויף דעם דין אין אַלטן רבי'נס שו"ע איז ניט אָנגעצייכנט (אויפן גליון) דער מקור. אַמאָל האָט מען מבאר געווען[22], שי"ל אַז דער מקור איז אין ספר סדר היום[23] ולפני זה במנורת המאור[24] (לר' ישראל אלנקאווה) וראשית חכמה, וואָס

---

17) רשב"ם כאן. וראה גם תוס' (הדר זקנים), פענח רזא, ריב"א עה"ת, רלב"ג, בחיי ועוד כאן.

בחזקוני כאן: גם לרבות על אפרים . . יוסף לא ראה לאפרים רק בני בנים ולמנשה ראה הוא בנים לבני בניו, ע"ש — אבל לכאורה אינו כפירוש הפשוט ב„לאפרים בני שלשים", וכמו שנקטו בפשיטות כל מפרשים הנ"ל.

18) ב(רוב) מפרשים שבהערה הקודמת (ובבאר מים חיים (לאחי המהר"ל) לפרש"י כאן) תירצו שקמ"ל שנתקיימה הברכה (פרשתנו מח, יט) „ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו" (וראה גם מדרש לקח טוב ושכל טוב כאן) — אבל לפרש"י שם, אין הכוונה בברכה זו לריבוי דורות בנים.

19) בבחיי כאן, ד„מלת גם יורה כי הבנים כולם בני אפרים ובני מנשה כולם נתגדלו בביתו של יוסף כו'" — אבל בפשטות „יולדו על ברכי יוסף" קאי רק על בני מכיר בן מנשה. וראה בבחיי כאן בסיום דבריו (הטעם למה הזכיר „בני מכיר"). אבי עזר לראב"ע כאן.

20) להעיר ממש"נ (פרשתנו מח, יב) „ויוצא גו' מעם ברכיו" — ואפרים ומנשה היו אז יותר מבני י"ט (ראה מקץ מא, נ).

21) או"ח מהד"ת סו"ס ד.

22) לקו"ש ח"ג ע' 763.

23) בפירוש המשנה „בן ה' למקרא".

24) פ' גידול בנים (ס"ע קלא). הועתק בראשית חכמה בסופו בדפוס אמשטרדם רמו, סע"ב. — מנוה"מ לרי"א נדפס בשנת תרפ"ט-צ"ב.

ער פסק'נט (ווי די דיעה[25]) אז „קטן מאימתי בא לעולם הבא כו' משעה שנימול".

ע"פ הנ"ל יש לומר, אז דאס איז פאר־בונדן מיט א גאר פריערדיקן מקור — תרגום יונתן הנ"ל אויף „יולדו על ברכי יוסף" — „כד אתילידו גזירינון יוסף" — קומט אויס, אז דער ברית („גזירינון") איז דער זמן פון „אתילידו". ולכאורה, דער זמן הברית איז טאקע בסמיכות צו לידה, אבער ניט „כד אתילידו"?

ועפ"ם דברי אדה"ז הנ"ל איז פאר־שטאנדיק — דעמאלט איז די כניסת נפש הקדושה בגוף, וואס איז דוגמת לידה.

ז. נאך אן ענין אין הלכה וואס מ'קען ארויסנעמען פון תרגום יונתן הנ"ל:

ס'איז א מנהג ישראל[26] אז מ'זאל ניט מכבד זיין דעמזעלבן מענטשן מיט סנד־קאות ביי צוויי ברידער. און דער טעם דערפון: מילה ווערט פארגליכן צו עבודת הקטורת, און ביי קטורת שטייט[27] „מעולם לא שנה אדם בה"[26].

פרעגט מען[28] אויף דעם פון דעם תרגום יונתן: עס שטייט דאך דא אז „בני מכיר" „גזירינון יוסף", אז יוסף איז געווען דער סנדק ביי בני מכיר — לשון רבים?

ויש לומר, אז פון דעם איז א סמך צו דברי החתם סופר[29], אז א מרא דאתרא קען זיין סנדק ביי מערערע קינדער פון די זעלבע עלטערן — ובדוגמת הקטרת הקטורת, וואס דער דין פון „חדשים לקטורת"[30] איז נאר בנוגע אנדערע כהנים, אבער ניט בשייכות צו א כהן גדול, וואס האט געקענט מקטיר זיין קטורת ווען נאר ער האט געוואלט[31].

ועד"ז יוסף, וויבאלד ער איז געווען „השליט על הארץ"[32] — (בדוגמת) א מרא דאתרא.

ח. פון תרגום אונקלוס ופרש"י קען מען אפלערנען פון דעם פסוק א דין אין הלכות תלמוד תורה:

פון דעם פסוק[33] „והודעתם לבניך ולבני בניך" לערנט מען אפ[34] א חיוב צו לערנען תורה ניט נאר מיט בנו נאר אויך מיט בן בנו. וועגן בן בן בנו (אן אור־איניקל) אבער איז דער דין[35], אז ער איז מחוייב מיט זיי לערנען נאר אין פאל ווען ער איז (א „חכם" וואס איז) מחוייב צו לערנען מיט תלמידים בכלל (וואס דאן דארף ער מקדים זיין „יוצאי יריכו לתלמידים אחרים"). משא"כ אויב אין שטאט זיינען פאראן „גדולים בחכמה ממנו" וואס דאמאלס איז ער ניט מחוייב צו לערנען מיט תלמידים (בכלל), איז אויפן עלטער זיידן ניטא קיין חיוב אז ער זאל לערנען מיט זיין אור־איניקל.

---

25) סנהדרין קי, ב. וכן משמע בשו"ע יו"ד סרס"ג ס"ה. וראה לקו"ש שם ע' 801 הערה 10.

26) רמ"א יו"ד סרס"ה סי"א.

27) יומא כו, א. רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"ד הי"ז.

28) הגהות יד שאול לשו"ע יו"ד שם. ועיי"ש תירוצו עפמ"ש בנודע ביהודה מהדו"ק יו"ד ספ"ו.

29) שו"ת חאו"ח סי' קנח־ט.

30) לשון המשנה יומא שם. הובא ברמ"א הנ"ל.

31) יומא יד, א. רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ה הי"ב.

32) מקץ מב, ו.

33) ואתחנן ד, ט.

34) קידושין ל, א. רמב"ם הל' ת"ת פ"א ה"ב. טושו"ע יו"ד סרמ"ה ס"ג. הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ס"ח.

35) עיין בכל זה — הל' ת"ת לאדה"ז שם סעיף ח־ט. וש"נ.

לויט תרגום אונקלוס ופרש״י אבער, אז יוסף האט מגדל געווען די בני מכיר בן מנשה — וואס בפשטות מיינט דאס אויך (ובעיקר[36]) אז ער האט מיט זיי גע־לערנט תורה[37] — איז משמע ניט אזוי:

בפשטות איז משמע, אז יוסף איז ניט געווען מחוייב צו לערנען מיט תל־מידים בכלל, ווייל (א) יהודה האט דארט אנגעפירט א ישיבה — „ואת יהודה שלח גו׳ להורות לפניו גושנה״[38], און ס׳איז מסתבר אז יהודה (וואס האט די אלע יארן אנגעפירט א ישיבה) איז געווען „גדול בחכמה ממנו״[39]. (ב) וויבאלד אז יוסף איז געווען משנה למלך און פאר־נומען מיט עניני המדינה פון ארץ מצרים כולל אויך יעקב וביתו — ובלשון ההלכה עוסק בצרכי צבור באמונה — איז ער פטור[40] פון צו לערנען מיט תלמידים[41]:

פארוואס־זשע האט יוסף אליין גע־לערנט מיט בני מכיר[42], בני בן בנו[43]?

זעט מען דערפון, אז רש״י — בפירושו על התורה — האלט, אז אויך אויף אן עלטער־זיידן איז דא א חיוב צו לערנען תורה מיט זיינע אור־אייניק־לעך (ווי א זיידע מיט אייניקלעך)[44]. און דעריבער האט יוסף אליין געלערנט מיט זיי תורה.

ט. פון דעם האט מען אויך א הוראה למעשה[45], אז בשעת א איד איז זוכה צו דערלעבן אור־אייניקלעך דארף ער מיט זיי אליין לערנען תורה. און אויב ער אליין קען מיט זיי ניט לערנען — ווייל ער האט ניט קיין כח, אדער ער איז דערצו ניט מסוגל וכיו״ב — דארף ער געבן א גרויסן סכום[46] אויף אויסצו־האלטן די ישיבה אין וועלכע עס לערנען זיינע אור־אייניקלעך.

ובפרט ע״פ מחז״ל[47] (בנוגע צו

---

36) ראה לקו״ש ח״ט ע׳ 39 הערה 31.

37) מה שלא נעשה כל זה ע״י אביהם וכו׳ — מובן בפשטות שאינה דומה יכולת יוסף השליט על הארץ ליכולתם· וכן בנוגע לתורה (ובפרט ע״פ פרש״י (וישב לז, ג) כל מה שלמד כו׳).

38) ויגש מו, כח ובפרש״י שם (מתנחומא וב״ר עה״פ).

39) אבל ראה הערה 37.

40) להעיר דעוסק בצ״צ דוחה לימוד התורה כו׳ — שהרי תורתו אומנתו מפסיק לק״ש (או״ח סק״ו) ועוסק בצ״צ לא מפסיק (או״ח ס״ע). וראה שמו״ר פ״ו, ב (וש״נ): חכם המתעסק בצ״צ כו׳ וכולן נשתכחו ממני כו׳. סנה׳ (יז, א): הטל עליהן צ״צ והן כלין מאליהן.

ובכל אופן צ״ע בירושלמי ברכות (רפ״ה. רמב״ם הל׳ תפלה פ״ו ה״ח) „העוסק בצ״צ כעוסק בד״ת״ (ולא יותר מזה). וכן צ״ע בשו״ע אדה״ז או״ח סו״ס צג (ועיין במ״מ שם) שלא פירש שאפילו תורתו אומנתו — עוסק בצ״צ עדיף.

41) ראה הל׳ ת״ת לאדה״ז שם בקו״א סק״א (ע׳ 4 [1652]), דגם בבן בנו צ״ע במי שאין לו פנאי אם נפטר מחמת עסק פרנסתו (ולא דמי לאביו כו׳), ע״ש.

42) ובפרט שאין לו ליקח המצוה ממכיר אביהם שמחוייב בזה לכל הדיעות (ראה לקו״ש ח״ט שם), אבל ראה הערה 37.

43) להעיר מרש״י פרשתנו (מח, א) דאפרים הי׳ רגיל לפני יעקב בתלמוד.

44) ראה ש״ך יו״ד ר״ס רמה בשם הכס״מ (ריש הל׳ ת״ת) „ואפשר דגם לבן בנו חייב להשכיר לו מלמד והוא הדין לבן בן בנו״. וכבר העירו (המקנה קידושין שם. „קובץ״ וטורי אבן לרמב״ם שם) שבכס״מ שם איתא רק „ובן בן בנו נ״ל פשוט דקודם לבן חבירו״, ולא קאי בחיוב לשכור לו מלמד (ההבדל השני שברמב״ם שם — ע״ש בכס״מ). וראה הל׳ ת״ת לאדה״ז שם ס״ח־ט. קו״א הנ״ל בארוכה. ואכ״מ.

45) אף שפסק הלכה (בהל׳ ת״ת שם) אינו כן — מ״מ מקום להחמיר כו׳, ובפרט שכ״ה דעת הש״ך (ועוד).

46) כמו לדיעה הא׳ (הל׳ ת״ת שם ס״ח) גבי בן בנו, שבזה „כל אדם צריך להחמיר לעצמו״ (שם סוס״ט).

47) תענית ה, ב.

יעקב'ן): „מה זרעו בחיים אף הוא בחיים" (וואָס „זרעו" מיינט דאָך ניט נאָר בנים ובני בנים, נאָר כל יוצאי חלציו, אויך בני בן בנו) — דאַרף ער טאָן כל התלוי בו בכדי אַז יוצאי חלציו זאָלן זיין בחיים האמיתיים, לערנען תורה — אויך ווייל אין דעם באַשטייט זיין אייגענער חיות — „אף הוא בחיים".

(משיחות ש"פ ויחי תשכ"ה)

הוספות

●

א) מאמרים ושיחות

מוצאי שמח"ת – עשרה בטבת, ה'תשל"ח

ב) שיחות

ג) מכתבים

הוספות

●

מאמרים ושיחות

מוצאי שמח״ת – עשרה בטבת
ה׳תשל״ח